



**БЎЛАЖАК ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ  
ДЕОНТОЛОГИК ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШ ТИЗИМИНИ  
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ДОЛЗАРБ ПЕДАГОГИК МУАММО СИФАТИДА**

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.4.4.019>

*Акрамова Гулхаё Мехриддин қизи,  
преподаватель кафедры физической культуры, Бухарский государственный  
университет, г. Бухара, Республика Узбекистан*

*Аннотация. Мақолада бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчиларини деонтологик фаолиятга тайёрлаш тизимини такомиллаштиришининг долзарб муаммолари ва уларни ечиши борасидаги тавсиялар келтирилган.*

*Калит сўзлар. Деонтология, бўлажак ўқитувчи, жисмоний тарбия, мажбурият.*

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ  
УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К ДЕОНТОЛОГИЧЕСКОЙ  
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК АКТУАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА**

*Акрамова Гулхаё Махриддин қизи,  
преподаватель кафедры физической культуры Бухарского государственного  
университета, г. Бухара, Республика Узбекистан*

*Аннотация. В статье представлены актуальные вопросы совершенствования системы подготовки будущих учителей физической культуры к деонтологической деятельности и рекомендации по их решению.*

*Ключевые слова. деонтология, будущий учитель, физическое воспитание, целеустремленность.*

**IMPROVING THE SYSTEM OF TRAINING FUTURE PHYSICAL  
EDUCATION TEACHERS FOR DEONTOLOGICAL ACTIVITIES AS AN  
URGENT PEDAGOGICAL PROBLEM**

*Akramova Gulhayo Makhriddin qizi,  
Lecturer of the Department of Physical Culture of the Bukhara State University, Bukhara,  
Republic of Uzbekistan*

*Annotation. The article presents topical issues of improving the system of training future physical education teachers for deontological activities and recommendations for their solution.*

*Keywords. deontology, future teacher, physical education, purposefulness.*

Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг “Техникавий ва касб-хунар таълими тўғрисида”ги ва “Таълим соҳасида камситишга қарши кураш тўғрисида”ги конвенцияларида, “Маърифий, илмий ва маданий мазмундаги материалларни олиб кириш” тўғрисидаги Битимида дунё миқёсида ўқитувчилар мақомини ошириш, халқаро малака талаблари асосида ўқитувчиларнинг педагогик маҳоратини ривожлантириш масалаларига катта эътибор берилган. Мазкур ҳужжатларда таъкидланишича, таълим муассасалари ўқитувчилари ҳамда талаба-бўлажак ўқитувчиларни ўқитиш сифатига нисбатан тенг шароитлар яратиш, тажриба алмашиш ва уларнинг педагогик кўникма ва малакаларини ривожлантиришга кўмаклашиш, таълим жараёнига инновацион педагогик технологияларни киритишга эътиборни қаратиш алоҳида аҳамият касб этмоқда.

2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон, 2019 йил 8 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси олий таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сон Фармонлари, 2018 йил 5 июндаги “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга

оширилаётган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3775-сон, 2020 йил 27 февралдаги “Педагогик таълим соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4623-сон Қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 31 декабрдаги “Узлуксиз маънавий тарбия концепциясини тасдиқлаш ва уни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 1059-сон Қарори, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 05 октябрдаги «Рақамли Ўзбекистон — 2030» стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги ПФ-6079-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 3 ноябрдаги “Жисмоний тарбия ва спорт соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш ва илмий салоҳиятни ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4877-сонли Қарорида жисмоний тарбия ва спорт соҳасида халқаро стандартларга мувофиқ комплекс билимларга эга малакали кадрлар тайёрлаш сифатини яхшилаш, спортда илм-фанни жадал ривожлантириш, юқори малакали рақобатбардош тренер-ўқитувчилар, мутахассислар ҳамда илмий ходимларни тайёрлаш жараёнларини янада такомиллаштириш каби вазифалар белгиланган.

Ушбу вазифаларнинг ижросини таъминлаш эса, таълим субъектлари ўртасидаги муносабатларни демократлаштириш ва инсонпарварлаштириш; таълим ташкилотларининг бошқалар билан, шу жумладан таълим, илмий ва жамоат ташкилотлари, sanoat корхоналари, кенг жамоатчилик билан очиқ мулоқотда ишлаши; таълим соҳасидаги инновацион жараёнларни кучайтириш, уни фаол, тизимли ислох қилиш; таълим ташкилотлари фаолиятининг бошқарув, иқтисодий ва ҳуқуқий механизмларини модернизация қилиш, ўқитувчилик касбининг жамиятдаги мавқеи ва обрўсини ошириш, педагогик таълим тизимини ислох қилиш кабиларни белгилаб беради.

Педагогик таълим бугунги кунда ҳам жиддий ўзгаришлар даврини бошдан кечирмоқда, унинг асосий мақсади янги таҳсил олаётган ўқитувчига таълим вазиятларини етарли даражада баҳолаш, педагогик жараённи лойиҳалаш ва ижодий амалга оширишга қодир кадрлар тайёрлашдан иборатдир.

Педагогик одобнинг муҳим категорияларидан бири бўлган – педагогик мажбурият тушунчасида жамият томонидан ўқитувчи шахсига, у томонидан бир қатор педагогик мажбуриятларнинг бажарилишига нисбатан қўйиладиган талаб ва ахлоқий йўл-йўриқ, кўрсатмаларни ўзида жамлайди. Педагог касбий фаолиятни ташкил этишда қуйидаги мажбуриятларни бажара олиши зарур: муайян меҳнат вазифаларини, асосан, ақлий меҳнат вазифаларини амалга ошириш; талабалар, уларнинг ота-оналари, ҳамкасблар билан ўзаро муносабатни тўғри ташкил этиш; танлаган касбига, талабалар ва педагогик жамоага ҳамда жамиятга бўлган шахсий муносабатини чуқур англаш. Педагогик мажбуриятлар сирасида, яна шунингдек, касбий фаолиятни ташкил этишга ижодий муносабатда бўлиш, ўзига нисбатан талабчанлик, касбий билимларини бойитиб ва педагогик малакасини оширишга интилиш, талабалар ва уларнинг ота-оналари билан ўзаро ҳурматга асосланган ва талабчан муносабатни ўрнатиш, мураккаб педагогик низоларни ижобий ҳал қилиш кўникмаларини ўзлаштириш кабиларни ҳам кўрсатиш зарур.

Келтирилганларнинг барчасида ягона бир мақсад – Ўзбекистон илм-фан, интеллектуал салоҳият соҳасида, замонавий кадрлар, юксак технологиялар борасида дунё миқёсида рақобатбардош бўлиши кераклиги кўзда тутилиши таъкидланган. Бу эса, бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчиларни деонтологик фаолиятга тайёрлаш тизимини такомиллаштириш заруриятини вужудга келтирди.

Олий таълимнинг давлат таълим стандартининг «Жисмоний тарбия» йўналиши бўйича талабаларнинг касбий тайёргарлиги сифатига қўйиладиган талаблар белгиланган бўлиб, унинг таҳлили шуни кўрсатадики, касбий тайёргарлик асосларини шакллантириш жараёни, бакалаврлар ва магистрларнинг касбий дунёқараши ва тафаккури, ўқитувчилик касбининг ижтимоий аҳамияти ва вазифасини тушуниш, ўқитувчининг самарали ижтимоий-педагогик ўзаро муносабатларини ташкил этиш ва зиддиятли вазиятларни самарали ҳал қилиш, бағрикенглик ва эмпатия кўрсатиш, махсус таълимга эга бўлган талабаларни етарли даражада идрок этиш қобилияти, эҳтиёжлар, ахлоқий ўз-ўзини

ривожлантириш уларни ҳал қилишнинг истиқболли ёндашувларини излашни талаб қилади.

Бўлажак жисмоний тарбия ўқитувчиларининг деонтологик тайёргарлиги уларнинг касбий дунёқарашини ривожлантириш ва касбий компетенцияларини шакллантиришнинг самарали воситасига айланиши мумкин деган фарздан келиб чиқиб, давлат таълим стандартининг бўлажак мутахассислар шахси ва касбий фаолиятига қўйиладиган талабларини ҳисобга олган ҳолда, жисмоний тарбия ўқитувчиларининг деонтологик тайёргарлигининг назарий асосларини ўрганиш вазифаси белгиланади.

Шуни таъкидлаш керакки, ҳар бир шахс жамият олдидаги мажбуриятларини бажариши керак, шу билан бирга жамият фуқаролар олдидаги мажбуриятларини ҳам бажариши керак. Шахснинг жамоат бурчи билан жамиятнинг ҳар бир шахс олдидаги бурчи ўртасидаги мавжуд мутаносибликнинг бузилиши ижтимоий оғишлар ёки бўлинишларни келтириб чиқариши мумкин, бу эса инсонлар жамоасини таркибий қайта қуришга олиб келади. Бу баъзи ишчилар ва профессионал гуруҳларни меҳнатга моддий ва маънавий ҳақ тўлаш муаммоси билан боғлиқ бўлган тартибга солувчи талаблар ва қутишларга зид бўлган касбий хатти-ҳаракатлар усулларини танлашга мажбур қилади. Шу муносабат билан ижтимоий-маданий ва маърифий рағбатлантиришни моддий рағбатлантириш билан узвий боғлайдиган касбий тизимни ривожлантириш вазифаси долзарб бўлиб қолади. Бундай касбий тизимни яратиш профессионал деонтологиянинг долзарб муаммоларини янада ҳал қилишни тақозо этади.

Деонтология нафақат касбий бурч муаммосини ҳал қилиш йўлларини, балки касбий фаолиятни амалга ошириш жараёнида ахлоқни шакллантириш масалаларини, ходимларнинг ўз касбий фаолияти сифати учун жавобгарлик чоралари ва шакллари, касбий сирларга риоя қилиш ва сақлаш шакллари кўриб чиқади ва стрессли касбий вазиятларни бартараф этиш усуллари ва бошқаларни ишлаб чиқади.

#### Адабиётлар рўйхати

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований. - М. : Педагогика, 1982. - 192 с.
2. Кузьмина Н.В., Реан А.А. Профессионализм педагогической деятельности. - СПб: СПбГУ, 1993. - 238 с.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М. : Политиз-дат, 1977. - 304 с.
4. Песталотци И.Г. Избранные педагогические сочинения. - М.: Педагогика, 1981. Т.1.- 336 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - М. : Педагогика, 1989. -489 с.
6. Сухомлинский В. А. Как воспитать настоящего человека / сост. О. В. Сухомлинская. - М. : Педагогика, 1989. - 288 с.
7. Ушинский К.Д. Теоретические проблемы педагогики // Избр. пед. соч. / сост. Э. Д. Днепров. - Т. 1. - М. : Педагогика, 1974,- 348 с.